

הערות בדרך אפשר בביאור הרבי בענין לך בסוכה

א. בלקו"ש חי"ט שיחה א' לחגה"ס מביא הרבי מה דקי"ל (כחכמים בסוכה כז, ב) דאדם יוצא ידי"ח בסוכתו של חבירו, דהיינו בסוכה שאולה, דדרשינן מ"כל האזרח" דראויין כל ישראל לישב בסוכה אחת (וא"א כ"א ע"י שאילה). ומביא דאפשר לבאר בזה בג' אופנים: א) דילפינן מכל האזרח ד"לך" הנאמר גבי סוכה הוא לאו דוקא ולא בא אלא למעט גזולה (וכן מובן מפ"י התוס' שם, ולשיטתם בדף ט, א), ב) או דדין דתעשה לך אכן מלמדנו דבסוכה בעינן "לך", ומ"מ שאולה כשרה דילפינן מריבוי ד"כל האזרח" דשאולה היא כשלו, ג) או דשאולה הוי רק קצת שלו, ולא הוי שלו לגמרי, וילפינן מ"כל האזרח" דלמצות סוכה מספיק גם שלו במקצת.

ומביא כמה דיוקים מדברי אדה"ז בזה לכ"א מהצדדים: א) ממ"ש בזה אדה"ז (בסי' תרל"ז ס"ג) "אעפ"כ יוצא אדם ידי חובתו בסוכה שאולה דכיון שנכנס לה ברשות הרי היא כשלו" מבואר דאי"ז רק מיעוט על גזולה, כ"א דמ"לך" דרשינן כפשוטה דבעינן שיהי' שלו, ומ"מ כל האזרח" ידעינן דסוכה שאולה הוי שלו [אלא שבזה ה'י אפ"ל עדיין בב' אופנים, או דילפינן מ"כל האזרח" דדי במדה פחותה של "שלו", או דילפינן מזה דשאולה הוי לגמרי שלו].

ב) מזה שלא הביא אדה"ז כלל הדרשא דכל האזרח, והביא רק הא דסוכה שאולה הרי היא כשלו (כמו שהביא הרבי בהערה 10), והיינו דאם היינו למדים דבסוכה לא בעינן לך, ויש דין מיוחד דכשר גם כשאינו שלו (אף דכתי' חג הסוכות תעשה לך), א"כ ההכשר דסוכה שאולה הוא מצד הך דין (דילפינן מ"כל האזרח"), והי' לו לאדה"ז להביא קרא (וטעם) דכל האזרח לענין סוכה שאולה, אבל אי נימא דמה דסוכה שאולה כשר הוא משום דחשיב שלך (וקרא ד"כל האזרח" הוי כמו גילוי מילתא בעלמא, אבל עצם הכשרות דסוכה שאולה הוא מצ"ע), א"כ אי"צ להביא הפסוק דכל האזרח (אף שזהו המקור והראי') כ"א הטעם לפי האמת, דהוי שלו.

[ולכ' דיוק זה הוא ראי' דהוי שלו לגמרי, דאם יש דין בסוכה דלא בעינן שלו לגמרי, א"כ סו"ס הכשרות דסוכה שאולה הוא מצד הדין ד"כל האזרח"1]

ג) ממ"ש בסי"א "ואינה דומה לשאלה ממש שהשאילה לו מדעתו והרי היא כשלו ממש", וכן לפנ"ז שם "מפני שאינה נקראת שלו ממש והתורה אמרה תעשה לך משלך" ומבואר דשאולה הוי "שלו ממש" (וא"כ ע"כ הדין ד"שלך" דבעינן לענין סוכה הוא "שלך ממש", דהא כל הראי' דסוכה שאולה הוי שלו הוא משום דילפינן מכל האזרח דסוכה שאולה כשרה, ואם לא בעינן שלך ממש בסוכה א"כ אין ראי' מהכשרות דשאולה דשאולה הוי שלו ממש).

ד) בגמ' סוכה (לא, א) מבואר בטעם דסוכה גזולה כשרה אליבא דחכמים משום ד"קרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא". והנה אי נימא דבעינן בסוכה שלו, ושאולה כשרה משום דנחשב שלו, א"כ מובן דאין מספיק הטעם דקרקע אינה נגזלת (דעי"ז אין בה הפסול דגזולה), וצ"ל ג"כ דסוכה שאולה היא. אבל אי נימא דמ"כל האזרח" ילפינן דלא בעינן שלך, ורק גזולה הוי פסול, א"כ מה דגזולה המחובר לקרקע כשר הוא רק משום דקרקע אינה נגזלת, שלכן אין בה הפסול דגזולה, וצ"ל דמה דהוסיף "סוכה שאולה היא" הוא לאו דוקא.

והנה בפנ"י (בגמ' שם ד"ה ת"ר) כ' "דהא דקאמר שאולה היא לאו דוקא", ומבואר דפי' דמ"לך" ממעטינן רק גזולה (וכמפורש בהמשך דבריו). אבל בשו"ע אדה"ז (ס"ד) כ' "וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע שאינו נקנה להגזול אלא הרי הוא כשאול בידו", ומפורש כאידך צד.

לאידך יש כמה דיוקים שמורים לכ' להיפך: א) מדברי אדה"ז בס"ג שם "ולא נאמר לך משלך אלא להוציא את הגזולה" [והנה בהשקפ"ר משמע מזה כאופן הא' הנ"ל, דאין שום דין ד"לך", וכל הפסוק הוא רק למעט גזולה,

¹ אך לפ"ז לכ' יש מקום להביא הפסוק גם למסקנא, דהא סוכ"ס מה דכשר הוא מצד דין מיוחד לענין סוכה דילפינן מכל האזרח

אבל בהשיחה (בהערה 12) הובא זה כסיוע לאופן הג' הנ"ל. ולכ' הפי' (לפי האופן הג') דלא נאמר לך (כלומר דרגא פחותה של לך) אלא להוציא את הגזולה (כלומר רק גזולה הוא שאינה בכלל לך בדרגא זו הפחותה דלך)].

(ב) ממ"ש שם (בסוף ס"ג) "ואין זה נקרא גזל כיון שעל דעת כן נשתתפו", ואי נימא דהפסול הוא גזולה, א"ש דהכשרות דשותפות הוא משום שאי"ז גזל, אבל אי נימא דבעינן לך (וגזל פסול משום שאינה נחשב לך), א"כ עיקר חסר מן הספר, דאין נ"מ אי נקרא גזל או לא, ולא הול"ל אלא "והרי זה כשלו" וכו' או כיו"ב.

[והנה גם דיוק זה בהשקפ"ר הוא הכרח לאופן הא' דלעיל כמובן, אבל גם זה הובא בהשיחה בהערה הנ"ל ג"כ כסיוע לאופן הג', ואפ"ל דזהו בהמשך למשנ"ת בדיוק שלפנ"ז דכיון ד"לך" גבי סוכה פירושה דרגא פחותה מ"לך", שרק גזל אינה בכלל, לכן קאמר שסוכת השותפין כשר משום שאינה גזל].

והרבי מביא דיוק א' דמשמע כאופן הג' דוקא, ממ"ש (בס"ג) "אף על פי שאמרה תורה חג הסוכות תעשה לך לך משלך כלומר שתהא הסוכה שלך ולא של חבירך", דמבואר מזה דמ"לך" למדים לא שצ"ל שלך לגמרי כ"א דרגא נמוכה של "לך" ששוללת רק כשהיא של חבירך.

[ולכ' הי' אפשר לדייק מעצם ה"כלומר" שמוסיף אדה"ז עכ"פ דלא כאופן הא' דלעיל, שכ' "תעשה לך לך משלך כלומר שתהא הסוכה שלך ולא של חבירך", דלכ' לאחרי שאמר "תעשה לך משלך" מה חסר, ומה מוסיף בה"כלומר שתהא הסוכה שלך (ולא של חבירך)", ולכ' מפורש דמסביר דהוא דין לך ולא רק מיעוט על גזולה. ועצ"ע].

והנה לבסוף מסיק הרבי כאופן הב', ע"ש, וצלה"ב:

1) לפי מסקנא זו, איך יתיישבו הדיוקים דלעיל דמבואר מהם עכ"פ דלא כאופן זה (אלא או כאופן הא' או כאופן הג')?

והנה הדיוק ממ"ש אדה"ז "ולא נאמר לך משלך אלא להוציא את הגזולה", וכן ממ"ש "ואין זה נקרא גזל כיון שעל דעת כן נשתתפו" אולי אפשר לבאר (ועי' במשנ"ת לעיל שם) דכיון דלמסקנא שאול חשיב שלו ממש, א"כ לא נתמעט מ"לך" בפועל כ"א גזל, ושפיר קאמר לא נאמר לך אלא להוציא את הגזולה (ועי' במה שיבואר להלן בביאור מה דקאמר בגמ' ד"תעשה לך" הוא להוציא את הגזולה לפי מה שביאר הרבי בפרש"י שם).

וא"כ אולי אפ"ל עד"ז גם במ"ש לענין שותפין, דכיון דלפועל רק גזל לא חשיב שלו לענין סוכה, א"כ ממה דשותפין לא הוי גזל ידעינן דהוי בכלל "לך" דסוכה וכשר (אך זה דוחק לכ').

אבל ממ"ש "ולא של חבירך", לכ' אכתי צ"ע לפי המסקנא?

2) לכ' כל הדין בסי"א אינה מובנת, דהנה ז"ל אדה"ז בסי"א: "וכן אין לעשות סוכה לכתחלה בקרקע של רבים . . שהרי יש לכל העולם הילוך בו . . והרי היא סוכה גזולה ואף על פי שבדיעבד יוצא בסוכה גזולה העומדת בקרקע . . מכל מקום לכתחלה אין לישב בסוכה העומדת בקרקע של חבירו מפני שאינה נקראת שלו ממש והתורה אמרה תעשה לך משלך ואינה דומה לשאלה ממש שהשאלה לו מדעתו והרי היא כשלו ממש ולכך יש למחות בהעושים סוכה ברשות הרבים".

ולכ' אי"מ, אם אינו שלך ממש, למה יוצא בה ידי"ח בדיעבד? ואף דמצינו חילוקים בדאורייתא בין לכתחלה לבדיעבד (עי' תוס' גטין ג, ב ד"ה וכי (דבדאורייתא אין חילוק), ובארוכה בלקח טוב כלל ה' וש"נ), הנה בנידו"ד הדין ד"לך" הוא דין בנוגע לבדיעבד, שלכן סוכה גזולה פסולה בדיעבד (וסוכה שאולה כשרה בדיעבד רק משום שנחשב "לך" (ממש)), וא"כ אם הפי' ד"לך" הוא שלך ממש, וגזולה אינה לך ממש, יהי' נפסל בדיעבד?

ולאידך, אי נימא ד"לך" אין פירושה לך ממש (ולכן בגזולה יוצא בדיעבד אף דלא הוי לך ממש), א"כ מנין המקור דשאולה חשיב "לך" ממש, הרי כל הראי' דשאולה הוי "לך" הוא רק משום דידעינן מכל האזרח דכשרה למצות סוכה?

3) והנה בהערה 15 כותב הרבי "עפ"ז אולי יש ליישב קושיית התוס' ד"ה ההוא (סוכה ט, א) למה צריך קרא דלך למעוטי גזולה "תיפוק לי' משום דהוי לי' מצוה הבאה בעבירה" (וראה מנ"ח שם) – כי גם בסוכה צ"ל תעשה לך שיהי' שלך (וי"ל שזוהי כוונת רש"י שם ד"ה למעוטי), ואי"ז רק לימוד למעוטי גזולה שגזול הוא פסול בסוכה. וראה שאג"א סצ"ט".

והנה משמע מפשטות הל' בהערה דהך תל' הוא אף אי נימא שאין בזה שום נפקותא לדינא, דמ"מ התורה צריך להשמיענו דיני סוכה, דבסוכה יש דין דלך (ורק אם כוונת התורה להשמיענו רק דברים הפוסלים בסוכה, אז יש מקום להקשות דאי"צ לזה דגזול פסול בלאו הכי משום מהב"ע).

אך לכ' יל"ע, דלכ' עדיפא הול"ל, דאיכא גם נפקותא לדינא, דהרי מצד הדין דלך אין יוצאים לכתחלה בגזל, כמפורש בדברי אדה"ז הנ"ל, משא"כ אם הי' פסול רק מטעם מהב"ע, דאז הרי בקרקע שאינה נגזלת (וא"כ אין בה החיסרון דמהב"ע) לא הי' מקום לפסול אפי' לכתחלה (דלכ' בדין מהב"ע לא מצינו חילוק דלכתחלה ובדיעבד, אבל עי' בל' הלבוש שיובא להלן, ובמה שיבואר בזה)?

ולכ' הי' אפ"ל דהרבי לא הביא הנ"מ לדינא כי אין זה מעלה ומוריד לענין התל' על קושיית התוס', דעיקר התל' הוא דכל המקום להקושיא הוא רק אם כוונת הכתוב להשמיענו דין פרטי דגזול, דאז יש מקום להקשות דהדין דגזול פסול ידעינן ביי"כ מטעם מהב"ע, אבל אם הכתוב משמיענו דין ד"לך", אז אין מקום להקושיא, דפשוט דדין דלך דבעינן בסוכה לא ידעינן ממהב"ע, וזהו אף אי אין שום נ"מ לפועל מדין ד"לך" חוץ מפסול דגזול, ולכן אין נוגע אם יש בזה גם נ"מ לדינא.

אך זה צ"ע כי (מלבד מה דלכ' מסברא צ"ע לומר כן, דהא בפשטות התל' מוכרח הרבה יותר אם יש בזה נ"מ לדינא, הנה) מהגמ' גופא משמע דלא כן, דלפי הביאור של הרבי בפרש"י (דמה דילפינן מ"לך" הוא לא דגזול פסול כ"א דיש דין חיובי דבעינן לך דוקא) לכ' יש לשאול, דא"כ אמאי קאמר בגמ' שם (בנוגע הפסוק "חג הסוכות תעשה לך") "ההוא מיבעיא לי' למיעוטי גזולה", והול"ל "ההוא מיבעיא לי' דבעינן לך" או כיו"ב, וכמו שפרש"י? וצ"ל דאף דהפסוק בא לומר הדין חיובי דבעינן שיהי' לך, מ"מ קאמר הגמ' "למיעוטי גזולה" כי זהו הנ"מ לדינא בזה, וצריך לבאר הנ"מ בפועל במה דבעינן שיהי' "לך", וא"כ גם בהתל' על קושיית תוס' נוגע להדגיש שיש נ"מ בפועל (אם אכן יש נ"מ), והדק"ל דלמה לא הזכיר הרבי שיש נ"מ לדינא?

והנראה לבאר בזה בפשטות: מ"ש אדה"ז בסי"א ש"לכתחלה אין לישב בסוכה העומדת בקרקע של חבירו מפני שאינה נקראת שלו ממש והתורה אמרה תעשה לך משלך", אין הכוונה דזהו "דין" ד"לך" דילפינן מהך קרא דבעינן לכתחלה עכ"פ שיהי' "לך", כ"א דכיון דהתורה אמרה "תעשה לך" משלך, שיש בסוכה קפידת התורה שיהי' שלך, לכן אף במקום דע"פ דין הוי שלך אם אינו שלך ממש (כי בא לידו ע"י גזל) לא יעשה כן לכתחלה. והיינו דאף דאים זה גזל ע"פ הלכה, מכיון שיש בזה ענין גזל אין מקום לישב בסוכה כזה לתחלה.

[ולהעיר קצת ממה דאמרינן דדורות האחרונים היו מכניסין דרך גגות וקרפיפין לפוטרן מן המעשר, דאף שהיו פטורין בדין מיקרו אין עושין רצונו של מקום וכו' והוי שלא כהוגן שלא עשו כרצון התורה להפריש מעשרות (ועי' בשו"ת עונג יו"ט בהקדמה)].

ולפ"ז טעמו של אדה"ז בעיקרה הוא הטעם המבואר בשאר אחרונים, עי' בלבוש (סי' תרל"ז ס"ג) "מיהו לכתחלה לא ישב אדם בסוכת חבירו שלא מדעתו, וכל שכן אם דעתו לגזולה הימנו, דמכל מקום עבירה היא והוי ליה מצוה הבאה בעבירה" [ומובן לכ' שאין הכוונה לדין מצוה הבאה בעבירה, שפסולה מן הדין, וזה אין שייך כאן מהטעמים המבוארים בפוסקים, כ"א דהוי הענין של מצוה הבאה בעבירה, שאי"ז רצון הקב"ה, אף אם אי"ז דין מהב"ע], ועד"ז בערוה"ש (שם סעי' ה' בסופו) "דכל גזל אין עושין ממנו סוכה לכתחלה" [והיינו כנ"ל, דאף שאין לזה דין גזל, דהא קרקע אינה נגזלת, מ"מ הרי בא ע"י הענין דגזול ואי"ז רצון הקב"ה].

ועד"ז הוא הטעם דאדה"ז כאן, דלכתחלה לא ישב בסוכה זו דאין רצון הקב"ה בגזל, ורק שאדה"ז מוסיף בזה ד(נוסף לכך שבכלל גזל שנאווי למעלה, אף היכא דלא חשיב גזל ע"פ דין, הנה) בסוכה במיוחד שייך דין זה הוי גם מצד דיני סוכה בפרט, דגם מצד דינים הפרטיים דסוכה חזינן השלילה דכל אופן דגזילה.

וא"כ הוי הטעם דאדה"ז ע"ד מ"ש לאח"ז לענין ברכה "וכל מקום שבארנו שאין לעשות שם סוכה לכתחלה ועבר ועשה אף על פי שהיא כשרה כמו שנתבאר מכל מקום אין לברך עליה כיון שע"י עבירה באה סוכה זו לידו אין זה מברך אלא מנאץ", דאף דלדינא אין לזה דין גזל, ואין לזה שם מהב"ע, מ"מ לענין ברכה חשיב מנאץ כיון דבא ע"י עבירה.

ועפ"ז מובן דדין סוכה הוא דבעינן שלו לגמרי, ובשאלה יוצא משום דהוי שלו לגמרי, ובגזולה יוצא מעיקר הדין (דהיינו בדיעבד) מכיון דחשיב כשאלה, ועי"ז חשיב שלו לגמרי. ומ"מ יש דין דבגזולה לא ישב לכתחלה (לא מצד דרגת הבעלות שיש בגזולה, כ"א משום) שבא ע"י גזל, דהיינו ע"י עבירה, וזה דקאמר דלא הוי שלו ממש (דהיינו שלו בלי התערבות של עבירה). ומ"מ מהל' דשאלה חשיב שלו ממש מוכח דאין שום גירעון במדת השלו דשאלה, וכמבואר בהשיחה.

ומובן שבהתי' שכ' הרבי בהערה 15 לא כ' נ"מ לדינא, דבאמת אין בזה שום נ"מ לדינא, דהא דלכתחלה לא ישב בסוכה שבא ע"י גזל הוא לא מצד הדין ד"לך", כ"א דחזינן דהתורה רצתה שיהי' שלך, וכנ"ל, ודין זה הי' גם אם הי' מיעוט על גזולה, דסוכ"ס הי' מזה טעם שלא ישב לכתחלה בסוכה שבאה לו ע"י גזל אף שע"פ דין אין בזה הלכה דסוכה גזולה, וע"ד משנ"ת (וע"ד המבואר בשאר אחרונים הנ"ל).

ועפ"ז אולי י"ל דלמסקנת השיחה יהי' הפי' במ"ש אדה"ז "כלומר שתהא הסוכה שלך ולא של חבירך", דכוונתו לבאר (לא ההגדרה בהדין דשליך, כ"א) התוכן דלך, שרצון התורה הוא שיהי' שלך ולא של חבירך, וזהו הקדמה להמשך הדין בסי"א, דאף היכא דע"פ דין חשיב לך, משום דקרקע אינה נגזלת, מ"מ לכתחלה לא ישב בה, דחסר התוכן של המצוה, כיון שהוא של חבירו ובאה לו ע"י גזל.

ב. בהביאור לבסוף מבאר הרבי ששאלה לענין סוכה הוי שלו ממש. ומבאר: וי"ל ההסבר בפשטות: ויבאלד ער בארגט עם די סוכה זי זאל זיין פונקט ווי דירתו קבע כל השנה, וואס דאס איז דאך כל גדר סוכת החג. . . איז דער בארגען באופן דשלו ממש "אדעתא דהכי השאילו". עכ"ל.

ולא הבנתי, לפ"ז מה למדים מכל האזרח, הרי הסברא דאדעתא דהכי השאילו הוי סברא כללית בדיני שאילה (דלכ' הכוונה להמבואר בדברי אדה"ז סי"ד ס"ח, מדברי הרא"ש במס' חולין כו' לענין צצית²)? (וזהו שדירת קבע הוא הגדר דסוכת החג לכ' לא למדים מכאן)?

וביותר לא הבנתי, לפי כ"ז מה שייך לומר שסוכה גזולה יוצא בה (בדיעבד) מטעם שביאר אדה"ז בס"ד דכיון דקרקע אינה נגזלת "לעולם היא בחזקת בעליה והרי היא כשאלה ביד הגזולן וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע שאינו נקנה להגזולן אלא הרי הוא כשאלו בידו ולפיכך סוכה זו שהיא בנויה על הקרקע הרי היא כשאלה ביד הגזולן ויוצא הוא בה ידי חובתו כמו שיוצאין בסוכה שאולה", וכמדוייק בדברי הגמ' דלא הסתפק במה דאמר קרקע אינה נגזלת אלא הוסיף "וסוכה שאולה היא" (וכמו שביאר הרבי בהערה 14), הרי הסברא בסוכה שאולה לא שייך כלל בגזולה?

והנה בהערה 17 (עמ"ש הסברא ד"אדעתא דהכי השאילו") כותב הרבי "משא"כ בטלית שאולה". ולא הבנתי, הרי בטלית שאולה מבואר (במקומות בשו"ע אדה"ז המצויינים בהערה 16) שאמרינן אדעתא דהכי השאילו, ורק היכא דיש להסתפק שמא לא הי' דעת הנותן לכך אז הוא דאמרינן דאפשר דאינו יכול לברך (ותלוי בב' הטעמים, כמבואר בקו"א שם), וא"כ מהו הפי' "משא"כ בטלית שאולה"? גם מהו שכ' בהערה 16 דהא דבלולב לא אמרינן הך סברא (ד"אדעתא דהכי השאילו") הוא מכ"ש מטלית שאולה, ולכ' אדרבא, הרי בטלית שאולה כן אמרינן סברא זו (כל היכא דאפ"ל דהי' דעת המשאיל) ועי"ז חשיב מתנה ע"מ להחזיר?

ואי נימא דהוי גזה"כ בלא טעם משום כל האזרח, א"כ מאי נוגע הסברא דאדעתא דהכי השאילו? ואי נימא דהוי מילתא בטעמא (או טעמא דקרא), א"כ מה שייך זה גבי סוכה גזולה?

² וצ"ע במה שלא צויין לזה בהדיא?

ולכ' משמע מזה דגבי סוכה הנה אף דיש בזה סברא, אבל יסוד הדין הוא מגזה"כ דכל האזרה, ולא מן הסברא, ולכן חלוק הוא הדין בסוכה מהדין בצצית, דבצצית הנה יש סברא דאדעתא דהכי השאילו, ולכן בשואל שלא מדעת דאפשר שהי' מקפיד א"א לומר כן (ובוודאי שאין שייך כשודאי מקפיד, כעין גזילה). וכן בלולב לא שייך סברא זו (שנימא דהוי בעצם כשר, במכ"ש בטלית), אבל בסוכה הוי גזה"כ, ולכן כל דהוי בגדר שאולה, הוי בכלל הגזה"כ, ולכן שייך גם בגזולה. ואיני יודע איך להסביר זה³, ואבקש מהקוראים להעיר בזה.

---

³ וכן אם הי' אפשר לפרש דהכוונה שהשתמשות הוא שלו, וזהו מה דלמדים מכל האזרח, דצריך בעלות על ה"דירה" כמו הדירת קבע דכל השנה, דהיינו הפעולה שעל ידה הוא דר בה ולא החפצא של הסוכה, אז הי' מובן ג"כ דמגזה"כ זו מתרבי ג"כ גזולה, וג"כ מטעם זה, אבל לכ' אי"ז הביאור בהשיחה דאדעתא דהכי השאילו וכו'.